

OD POEZIJE NIJANSI

u krajnjem slučaju (u okvirima teorije ili izvan njenih granica) mogu biti zamenjeni odgovarajućim objektima.

Kriterijum, pak, značaja, vrednosti ove ili one pesničke slike sastoji se u njenoj moći izazivanja estetičke naslade kod adresata.

3. Ovlašno poređenje jezika nauke i umetničkog jezika dovodi nas do zaključka da naučno znanje nije sadržina umetničkog dela. O umetničkom delu se može govoriti kao o odrazu stvarnosti i to samo u onom smislu u kome su termin »odraz« upotrebljavali klasici marksizma-lenjinizma, govoreći o oblicima društvene svesti kao o odrazu društvenog bića (u kome su oni, na primer, karakterisali religiju kao odraz određenog položaja čoveka u određenim društvenim uslovima). Drugim rečima, ovde se pod odrazom podrazumeva uslovljenost oblika društvene svesti određenim oblicima društvenog bića.

U onoj meri u kojoj se nauka o književnosti bavi istorijom književnosti, izučavanjem epohe u kojoj je nastalo delo, kao i epohe kojoj je ono vremenski podešeno. Otkrivanjem piščevih pogleda na svet, tumačenjem idejne zamisli dela, klasifikacijom oblika i stilova dela i sl. — ona koristi metode koje se široko primenjuju u svim drugim naukama. Međutim, ove metode nisu dovoljne za analizu specifičnih dela umetničke književnosti, onoga što književni tekst uzdiže na nivo umetnosti, koja izaziva emocionalnu napetost čovekovog psihološkog stanja; u tim uslovima dolazi do intenzivnog formiranja njegovih orijentacija na pojave društvenog života, formiranja čovekovog pogleda na svet.

Moglo bi se pokazati da se upravo uz pomoć semiotičkih metoda može rasvetliti uskost i ograničenost čisto formalnih, sintaksičkih metoda analize umetničkog dela. Dok je na nivou strukturalno-ligvističke analize »efektivno funkcionalno« sredstvo analize pojam sintaksičke kategorije, na nivou poetskog, umetničkog govora nosilac osnovnog informativnog naboja — najvažnijeg sredstva građenja pesničke slike, jeste strukturalno-semantička kategorija.

Iskustva u primeni ideja semiotike na analizu umetničkog dela potvrđuje nas u shvatanju da je neophodno otkrivati različite slojeve dela, izdvajati različite znakove njegovih nivoa i određivati njihove saglasnosti na osnovu pojma prevodljivosti. Korišćenjem pojma prevodljivosti dozvoljava književnom kritičaru da iskaže i niz korisnih misli u odnosu na mogućnosti adekvatnog prevoda s jednog jezika na drugi, kao i na granice i mogućnosti prevoda književno-umetničkih dela na jezike drugih umetnosti.

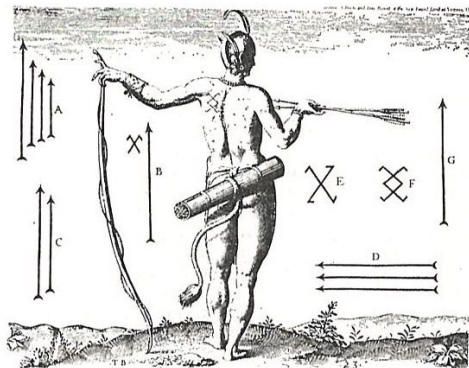
Upotreba semiotičkih metoda u analizi umetničkih dela, očigledno, može nas pokrenuti i ka rešavanju pitanja odnosa između forme i sadržine umetničkog dela, dati mogućnost da se izrade kriterijumi za njihovu adekvatnost.

Primena informativno-semantičkih metoda, strukturalnih izučavanja, omogućuje da se naučno pristupi pitanju tradicije, što obezbeđuje odgovarajući stepen shvatanja umetničkog dela, i novatorstva, što nosi onaj informativni naboj dela koji izaziva interesovanje čitaoca za delo i javlja se neophodnim uslovom njegovih estetičkih kvaliteta.

Upotreba semiotičkih metoda pomoći će, svakako, i da se rasvetli specifična oblikovanja pesničke slike u kontekstima različite dužine, da se razjasne uslovi koji opskrbljuju njena emocionalno-estetička svojstva.

1) Ovde je reč o umetničkim delima u kojima se znači koriste neautonomno, to jest istupaju kao predstavnici, zamenici nekih objekata i zato imaju značenje (takva su dela umetničke književnosti, poezije, slikarstva). U dela sa autonomnom upotrebom znakova (neki materijalni objekti se u tom slučaju koriste kao sopstvene oznake) ubrajaju se, na primer, muzika, arhitektura. U nekim granama umetnosti koriste se oba vida znakova (na primer, u vajstvu).

Preveo sa ruskog
BOGDAN KOSANOVIĆ

Olga Ostojić-Belča: ANINA KOŽA »Ugao«, Vršac, 1971.

Opremljena kao *le livre de poche*, sa naslovom u romantičnom ovalu koji bi mogao da uokviruje i naslov kakve *male*, sublimne, francuske knjige ljubavnih pisama, klasicističkih soneta, pomalo sentimentalnih dnevnika, možda povest slična onoj o *Princesse de Glèves*, kao i *Smrt godišnjeg doba* i novi roman Olge Ostojić-Belče zaista je od finog tkiva, od poezije nijansi, negovane osetljivosti, pažljivog posmatranja jedva uhvatljivih promena, preciznih gradacija, od pomnijivo razlaganja čulnih utisaka, emotivnih nemira, introspekcija po rubovima detinjstva, od fluida kojim se stvara bliskost među likovima, od strpljivosti kojom se neguje cveće, od taktičnog osećaja za materiju, smisla za tonove boja, od sklonosti ka finim šarama, fijeoriturama, od asocijacija na slikarstvo, sa uku-

som za »one zvonke mrtve prirode«, profinjene ženske profile i za »one odaje koje su sedmi ili osmi odraz u ogledalu«.

U romanu ne nalaze pravog mesta do gađaji, nego tragovi koje oni ostavljaju, zvukovi što se pretvaraju u slike i simbole, dodir rezbarije pod prstima, »mirisne halucinacije« u vazduhu, delići krajolika sagledani sa izvanrednom preciznošću, nedefinisani pokreti osećanja i intuicija čula. Baš zbog toga čini mi se da bi knjiga dobila na doslednosti koncepta eliminisanjem i one tanke niti fabule koja se naročito komplikuje u završnom delu, dovodeći ne nadano u prvi plan dramatična ispoljavanja vegetativno prikrivenih procesa, postupnih baš kao ona zbivanja u »dnevnicima o cveću«, vođenih sa stvaralačkom samodisciplinom posmatranja, zapažanja, tako svojstvenom autorici. Sve što sačinjava svet ove knjige probrano je sa rafinmanom istančanog ukusa, jedino, ponekad se dobija utisak: još jedan korak i mogla bi da za preći dućičevski izveštačena sklonost ka otmenosti žutih ruža.

Od Prustovih impresija i reminiscencija, onih produbljenih trenutaka u kojima se dolazi do lucidnih prepoznavanja, polazeći od najneposrednijih čulnih utisaka, pa do vidova savremenog poetskog romana postoji određena relacija. »Mentalna arhitektura jednog vremena«, Prustova građevina sa magijskim trenucima osećanja *qu' il y avait peut — être sous ses signes quelque chose de tout autre que je devais tâcher de découvrir*, daje mogućnost autoru poetskog romana da u svoj svet uvodi samo trenutke u kojima postoji to nešto *ispod*. Među srpskim piscima mlađe generacije koji ostvaruju poetski roman, pri čemu mislim još na Veru Blagojević i njenu knjigu *David*, na Aleksandra Ristovića i roman *Trčeci ispod drveća*, Aleksandar Ristović i Olga Ostojić-Belča analiziraju *podznačenja* sa minucioznošću u opisu i izvanrednim darom za nijansu. Međutim, dok kod Ristovića postoji više radosti sećanja, ustrelalosti kao u jutarnjim kapima, pred svakim sačuvanim skrovištem detinjstva, i za njega, dokučiti pravu nijansu znači što potpunije se vratiti u izgublenu, bezazlenu idilu doma i porodice, u romanu Olge Ostojić-Belče ne javlja se ta emocionalna prisutnost sa svetom u vidu razdraganog sećanja, nego je to nostalgična, usamljenička prisutnost koja razlaže sve oko sebe, ali ne učestvuje u tome izistinski. Od autorice do njenog sveta postoji razdaljina, preobljena po cenu izvesne gorčine. Opisi stvarnog i imaginarnog ambijenta u kome se likovi kreću, kao da svedoče stvarnije, ubedljivije o njima nego što sami mogu reći: u ispostevima, pismima, dijalozima. Ova crta u pisanju približava donekle autoricu iskustvima objektivizma francuskog *novog romana*.

Katalizatori procesa koji dovode do izmena u odnosima među likovima uvek postoje, prividno *izvana* kao promena temperature vazduha, šetnja što budi reminiscencije, neke blage gradacije, neke muzičke teme, ili posmatranje golubova, i baš ta *posrednička uloga spoljnog*, da bi se sa delikatnošću i merom nestidljive i nelicemernе suzdržljivosti govorilo o uznemirenoj senzibilnosti mladih ljudi, zakoračilih u život, daje ovom romanu dokaze imaginativnog posmatračkog iskustva, u malo tužnoj uzajamnosti sa vanjskim svetom. Da nema toga, moglo bi nam se učiniti da su likovi romana prepoznatljiviji, iz sanjarija mladih devojaka, iz romantično-sentimentalnog sveta njihovih skrivenih dnevnika, naročito muški likovi sa svojim frustracijama nemuževnosti, predavanjem intuiciji i ljubavnim nedorečenostima. Čini se da je zbog izvanrednih, sa senzibilnošću uočenih detalja ova knjiga i napisana, i da, zajedno sa Olgom Ostojić-Belčom, treba da učimo posmatrati i one »naizgled sporedne delove slike«.